

دیموکراسی له سهر بنه مای ته وافوق سیناریوییه کی تری دژی دیموکراسی و فریوکارانه یه

سامان نه حمده

ماوه یه که له زاری جه لال تاله بانى و پاشان قه له م به ده ستانى تری کوردستانى نوئى باسى دیموکراسی له سهر بنه مای ته وافوق هاتووه ته ناروه . مه به سستی ئه وان له م زارواو یه ته وافقی نیوان ئه و قه وم و مه زه ب و قه بیلانه یه که خه لکی عیراقیان به سهر دا دابه ش کردووه و هه ریه که یان خوی کردووه ته نوینه ر و خاوه نی هه ریه ک له و خه لکه . ئه وه ی که ده لئین : دیموکراتیزه کردنی ده سه لاتی سیاسى په یوه ندی به واقعی میژوویى و کومه لایه تی و کلتوری یه وه هه یه ، مه به ستیان ئه وه یه ده سه لاتی قه وم و قه بیله و مه زه به کان له قه وارده یه کی سیاسى دا کۆبکه نه وه و له سهر بری کورسی ده سه لات و سه رمایه ته وافوق بکه ن . ئه م زارواو عه نتیکه یه ی پیش هه لئبژاردنی سه رسهری له عیراقدا به رۆشنی ئه وه نیشان ده دات که ئه وان پیشتر ناوه رۆک و شیوه ی ده سه لاتیان دیاری کردووه ده یانه وئى له ریگای هه لئبژاردنه وه شه رعیه تی پی بدن و به قیমে تی دیموکراسی بیسه پینن به سهر کومه لگادا .

له سیستمی دیموکراسی ته وافقی هیزه ناسیونالیست و ئیسلامی یه کانی عیراقدا پیش وه خت هه ر هاوالاتی یه کی عیراقی یه له چوارچۆیه ی نه ته وه یه ک و دینیک و مه زه بیك و عه شیره تی کدا پیناسه کراوه ، ده نگ و ئیراده ی موری ئه و حزب و هیزانه ی به سهر دا قه بلینراوه که خویان کردووه به خاوه ن و نوینه ری ئه و نه ته وه یان دین یان مه زه ب و عه شیره ته . به م پینیه ش ده نگان و هه لئبژاردن له عیراقدا له ده نگانی له ده نگانی سه رجه م دانیشتوانی عیراقوه گوپراوه به به ده نگانی قه وم و قه بیله و مه زه ب و دینه کان ، زه ینى کومه لگا و تاک تاکى ئینسانه کان به وه ئاگادارده کریته وه هه یج زه مانه ت و ماف و ئازادیه کی بۆ نامینیته وه ئه گه ر ده نگى خوی له گه ل حزبی یان حزبه کانی نه ته وه که ی یان دینه که ی یان عه شیره ته که ی جووت نه کات . له م سیستمه دا ئینسانه کان ئازادن ده نگ به حزبی قه وم و حزبی قه بیله و حزبی مه زه ب و دینه کان یان بدن و شه رعیه ت به ده سه لاتیان بدن . ئه گه ر حزب و هیزه کانیش به پینی ئاستی ده نگه کان له سهر کورسی و بری ده سه لات و سه رمایه ری ک که وتن و ته وافوقیان کرد ئیتر دیموکراسی قه ومی و مه زه بى و عه شیره تی به رقه رار ده بی له عیراقدا .

ئه مه چ جوړه دیموکراسی یه که له بنه ره ته وه خه لک و کومه لگای به چه ند ناسنامه و کى برکى یه کی دوژمنکارنه له به رامبه ر یه کتردا دابه ش کردووه ، کورد له دژی عه رب ، عه رب له دژی کورد ، شیعه له دژی سوننه ، سوننه له دژی شیعه ... هتد . ئه گه ر دیموکراسی به مانای واقعی ووشه که خیریکی بۆ خه لک و کومه لگا هه بیته له وه دایه که له م قایرۆس و میکروبی نه ته وه چیته ی و مه زه بى و تائیفی یه پرگاریان بکات ، نه ک به پیچه وانه وه ره سمیه ت و شه رعیه تی پی بدن .

ئه مه چ جوړه دیموکراسی یه که ئینسانه کان له جیاتی ئه وه ی له فه زایه کی سیاسى ئازادا به رنامه و پلاتفۆرمى حزبه کان بناسن و ده نگى خویان به باشترین به رنامه و پلاتفۆرم بدن ، به لام به و بیانوه ی که کوردن یان شیعه ن یان سوننه ن ده نگى خویان به حزبیکی کوردی یان حزبیکی شیعه یان حزبیکی سوننه بدن . بۆ نمونه خه لکی کوردستان یان باشوری عیراق ئه گه ر تا سه ر مۆخیش ناره زایه تی و بیدادیان له ده سستی ئه و حزبه کوردی و شیعه انه هه بیته ، به لام ته نها ریگا و ئاسۆیه ک که ده خریته به رده میان ئه وه یه که بۆزه مانه تی ژیان و چاره نووسی خویان له دژی عه رب و یان له دژی کورد یان له دژی سوننه ، ده نگى یان پی بدن تا ئه وانیش له سه ره وه له سهر ده سه لات و سه رمایه ته وافوق بکه ن . دیموکراسی له م جوړه جگه له توندکردنه وه ی ته فره قه و دوژمنایه تی کوپراوه له ناو خه لکداو شه رعیه ت دان به ده سه لاتی ئه و حزب و هیزانه که به کرده وه سه لماندوویانه باوه رپیان به ساده ترین مافی مه ده نی و دیموکراسی نی یه ، هه یجی تر نی یه .

تاله بانى و حزبه ناسیونالیسته کانی کوردستان هه روه کو حزبه ئیسلامیه کان له باشوری عیراق ، ده یانه وئى له م ریگایه وه به م چه مکه تازه یه زه ینى خه لکی کوردستان بشیوینن ، ناچاریان بکه ن له دژی عه رب و شیعه و سوننه ده نگیان پی بدن . ئه وان هه یج به رنامه و پلاتفۆرم و ئاسۆیه کی رۆشنیان پی نی یه تا خه لکی کوردستانى پی رازی بکه ن ده نگیان پی بدن ، باوه ریشیان به که مترین دیموکراسی ته نانه ت له پرۆسه ی هه لئبژاردنیشدا نی یه که هه موو حزبه کان ئازادانه و یه کسان چالاکی سیاسى خویان بکه ن و به رنامه و

پلاتفۆرمی خۆیان به خەلك ئاشنا بکەن تا دەنگیان پێ بدەن ، دەیانەوی لەم رێگایەوه جاریکی تر خەلك به چاوو دەستی به ستراوهوه بخەنە بەردەم سنووقەکانی دەنگدان و بۆ دەورەیهکی تر شەریعت به دەسهلاتیان بدەنەوه . 12 سال لەمهوبەر ئەم حزبانه سیناریۆیهکی تری دیموکراسی لەم جۆرهیان به پێ خست له کوردستان دا ، که لکیان له خوشباوه پری خەلکی کوردستان وەرگرت و لەسەر بنه مای ته وافوقی دوو حزبی کوردی په رله مانیکێ کارتونیان دروست کرد و شەریعتیان به دەسهلاتی حزبهکانی خۆیان دا ، 12 ساله نانی ئەو سیناریۆیه دەخۆن تا ئیستاش نه یانتوانی نه ک حکومت به لکو ئیداره یه کی هاوبه ش دابمه زرینن .

سیناریۆی هه لبژاردنی ئەمپۆی عیراق له سەر بنه مای ته وافوق له سیناریۆی هه لبژاردنی 1992 دژی دیموکراسی تر و فریوکارانه تره . ئەمجاره کیشه و مملانی ته نها له نیوان دوو حزبی کوردستاندا نی یه ، ئەمجاره کیشه که ته نها سه وزکردن و زه ردکردنی خەلك و کۆمه لگا نی یه . به لکو شه ر و دوژمنایه تی قهومی و مه زه بی و تائیفی یه له نیوان چه ندین حزب و هیز و دهسته و تاقمی دژ به یه کدا که هه ریه که ی داوای چمکیکی کورسی ده سه لات ده کات ، ئەمجاره هه لکیشانی خەلك و کۆمه لگایه له زه لکاو ی مملانی و شه پێکی قول و بی بن دا .

ئەگەر تاله بان ی و هاوبیرانی باوه پریان به دیموکراسی هه یه له سه روو ئیراده ی خەلکی کوردستانه وه بپیار نه دەن و خواست و ئامانجی خۆیان و حزبهکانیان به سه ر خەلکی کوردستان دا نه سه پینیت ، ئەگەر تاله بان ی باوه پری به دیموکراسی هه یه، دان به مافی دەنگانی ئازادانه ی خەلکی کوردستاندا بنیت که خۆیان چاره نووسی خۆیان دیاری بکەن . نه ک بی پرس و په زامه ندی ئەوان به چاوو دەستی به ستراوه وه چاره نووسیان له ناو وولات و له ژیر سایه ی ده سه لاتیکدا پابگریت که ده بی به زۆر تیایدا بژین و نوومی جیاوازی و مملانی ی قهومی و دینی و تائیفی یه .